

ΓΕΡΑΣΙΜΟΣ ΚΑΚΟΛΥΡΗΣ

'Ο Ζάκ Ντερντά και η αποδομητική ανάγνωση: Μερικά μεθοδολογικά προβλήματα

Τό πρώτο μέρος του *Περί γραμματολογίας* του Ζάκ Ντερντά,¹ με τίτλο «'Η γραφή πριν από τό γράμμα», θέτει τά θεμέλια μιās ριζοσπαστικής θέασης τής γλώσσας και τής σημασίας, ή οποία, όπως κανείς διανοείται, ανατρέπει ριζικά τίς παραδοσιακές αντιλήψεις μας γύρω από τήν έρμηνεία και τήν ανάγνωση, όπως και τόν τρόπο πού αυτές θά πρέπει νά διενεργούνται.² Παρ' όλα αυτά, στό δεύτερο μέρος, στό υποκεφάλαιο με τίτλο «'Η 'Υπερβολή. Ζήτημα Μεθόδου», αϊφνίδια παρακινούμαστε νά «σεβαστούμε όλες τίς κλασικές απαιτήσεις» και τά «έργαλεϊα τής παραδοσιακής κριτικής».³ Αιτή ή μάλλον απρόσμενη κίνηση μās φέρνει αντιμέτωπους, εάν όχι μέ μία καθαρή αντίφαση, μέ μία ένταση, ανάμεσα στίς θεωρητικές αρχές τής αποδόμησης και τίς προϋποθέσεις τής κριτικής, πρακτικής πλευράς της (δηλαδή τής αποδομητικής ανάγνωσης). Αιτή ή ένταση ή αντίφαση απορρέει από τό γεγονός ότι ή αποδόμηση καλείται νά συστεγάσει ταυτόχρονα δύο εκ διαμέτρου αντίθετους τρόπους ανάγνωσης: μία παραδοσιακή ή αποκρυπτογραφική ανάγνωση και μία κριτική ανάγνωση (υπό αιτήν τήν έννοια, ή αποδόμηση διεξάγει μία διπλή ανάγνωση). Από τή μία πλευρά, κατά τή διάρκεια τής πρώτης ανάγνωσης, τό υπό αποδόμηση κείμενο θά πρέπει νά

αναπαραχθεϊ σαν ή αποδομητική ανάγνωση νά αποτελεϊ απλώς ένα «αναδιπλασιαστικό σχολίον», [*«commentaire redoublant»*],⁴ πράγμα πού απαιτεί τήν υποταγή της σε κλασικές αναπαραγωγικές αναγνωστικές πρακτικές. Από τήν άλλη πλευρά, κατά τή δεύτερη ανάγνωση, τήν οποία ο Ντερντά χαρακτηρίζει ως «κριτική ανάγνωση» ή «ενεργητική έρμηνεία» [*«interprétation active»*],⁵ ή παραδοσιακή ή αποκρυπτογραφική έρμηνεία τής πρώτης ανάγνωσης αποσταθεροποιείται μέσω τής επιστράτευσης εκείνων των στοιχείων πού αδυνατούν νά ενσωματωθούν στή συγγραφική πρόθεση του κειμένου, κάτι πού έχει τελικά ως αποτέλεσμα τή «διασπορά» [*«dissémination»*]]⁶ των σημασιών πού ή πρώτη ανάγνωση αναπαρήγαγε.

'Η κίνηση τής σημασίας όμως, πού λαμβάνει χώρα στήν πρώτη φάση τής αποδομητικής ανάγνωσης (αιτήν του «αναδιπλασιαστικού σχολίου»), αποκλίνει εκδηλα από τήν κίνηση τής σημασίας πού λαμβάνει χώρα στή δεύτερη ανάγνωση (αιτήν τής «διασποράς»). Όταν ένα σημαϊνον αφήνεται ελεύθερο κατά τή «διασπορά», συνεπάγεται (υποδηλώνει) ένα άλλο σημαϊνον, κι ένα άλλο κι ένα άλλο, έτσι ώστε ή σημασία νά διαχέεται ατελεύτητα πρós κάθε πλευρά τής γλώσσας: «'Η άπουσία ενός υπερβατολογικού σημαϊνοντος εκτείνει στό άπειρο τό πεδίο και τό παίγνιο τής σημασίας».⁷ Όμως, ενώ ή κίνηση τής «διασποράς» είναι υποθετικά φυγόκεντρο, ή κίνηση του «αναδιπλασιαστικού σχολίου» είναι σαφέστατα συγκλίνουσα. Τό παρακάτω απόσπασμα, τό οποίο αναλαμβάνει νά επεξηγήσει αυτό πού στό *Περί γραμματολογίας* ο Ντερντά αποκαλεί «αναδιπλασιαστικό σχολίον» —τόν αρχικό καθορισμό πάνω στον οποίο εστιάζεται τό αποδομητικό έγχείρημα—, μās φέρνει στήν καρδιά αιτής της αντίφασης:

«'Εν συντομία, αυτό πού επιχείρησα νά όρίσω κάτω από τόν τίτλο του «αναδιπλασιαστικού σχολίου» είναι ή «ελάχιστη» αποκρυπτογράφηση τής «πρώτης» πρέπουσας ή έπαρκούς πρόσβασης σε δομές πού είναι σχετικά σταθερές (και ως εκ τούτου αποσταθεροποιήσιμες!), και από όπου οι περισσότεροι παρακινδυνευμένες έρωτήσεις και έρμηνείες πρέπει νά εκκινούν...»⁸ [έμεϊς μεταφράζουμε και υπογραμμίζουμε]

1. Ζ. Ντερντά, *Περί γραμματολογίας*, μτφ. Κ. Παπαγιώργης, Έκδόσεις Γνώση, Αθήνα 1990.

2. Τό πρώτο μέρος του *Περί γραμματολογίας* παρουσιάζεται από τόν Ντερντά ως «μία θεωρητική μήτρα», ενώ τό δεύτερο μέρος (π.χ., ή αποδόμηση των *Έξομολογήσεων* και του *Δοκιμίου για τήν καταγωγή των γλωσσών*) παρουσιάζεται ως ένα «παράδειγμα» του πρώτου μέρους.

«Τό πρώτο μέρος αυτού του δοκιμίου, 'Η γραφή πριν από τό γράμμα, χαράζει σε γενικές γραμμές μία θεωρητική μήτρα. 'Υποδεικνύει όρισμένα ιστορικά σημεία αναφοράς και προτείνει κάποιες κριτικές έννοιες.

Αιτές υποβάλλονται σε βάσανο στό δεύτερο μέρος. Φύση, πολιτισμός, γραφή. Πρόκειται για μία πλευρά, αν θέλετε, του παραδείγματος, έστω κι αν αιτή ή έννοια εδω, υπό τήν αυστηρή έκδοχή του όρου, είναι απάραικτη» (αυτόθι, σ. 9).

3. Αυτόθι, σ. 273.

4. Αυτόθι.

5. Ζ. Ντερντά, «'Η Δομή, τό Σημείο και τό Παίγνιο στό Λόγο των Έπιστημών του Ανθρώπου», μτφ. Γ. Φαράκλας, *'Ο Πολίτης*, τεύχος 39, 'Ιούλιος 1997, σ. 41.

6. Για τήν έννοια τής «διασποράς» βλέπε, για παράδειγμα, τό J. Derrida, *Positions* (Παρίσι, Les Éditions de Minuit, 1972), σ. 61-62. 'Ο Ντερντά διακρίνει τή διασπορά από τήν πολυσημία γι' αυτό βλέπε: J. Derrida, «La dissémination», στό *La Dissémination* (Παρίσι, Éditions de Seuil, 1972), σ. 389-390.

7. «'Η Δομή, τό Σημείο και τό Παίγνιο...», ό.π., σ. 34.

8. *Περί γραμματολογίας*, ό.π., σ. 273.

9. J. Derrida, «Afterword: Toward an Ethic of Discussion» στό *Limited Inc.*, μτφ. S. Weber (Evanston, IL, Northwestern University Press, 1988), σ. 145.

διατύπωση «σχετικά σταθερές (καί ως εκ τούτου αποσταθεροποιήσι-!)» αποτελεί μία προσπάθεια επίκαλυψης τῶν παράδοξων προαπαιτούμε- τῆς ἀποδομητικῆς ἀνάγνωσης. Ἀποτελεῖ ἀπόκρυψη τῆς παράδοξης δομικῆς γκαιοτήτας ὅτι ὁ καθορισμός τῆς σημασίας ἐνός κειμένου θά πρέπει νά ἰ ταυτόχρονα σταθερός (ἔτσι ὥστε ἡ ἀποσταθεροποιητικὴ δύναμη τῆς δόμησης νά μὴν καθίσταται περιττὴ) καί ἀσταθῆς (ἔτσι ὥστε ἡ διαδικα- τῆς ἀποδόμησης νά εἶναι ἐφικτή).

Ὅμως δέν ἀποτελεῖ ἀντίφαση ἡ θεώρηση ἐνός κειμένου ὡς σταθεροῦ καί τόχρονα ὡς δυνάμει ἀποσταθεροποιήσιμου; Αὐτό πού ἀποσταθεροποιεῖ ἕνα ἱενο δέν εἶναι ἀκριβῶς αὐτό πού θά ἀπέκλειε τὴν ὅποια σταθερότητά του; ἡ ἐπιτρέπει ἄραγε ἡ ἀποδομητικὴ θεώρηση τῆς γλώσσας νά σκεφτοῦμε ἡ τὴ δυνατότητα ὑπαρξῆς σταθερῶν προσδιορισμῶν καί παράλληλα τὴ ἀσία ὡς «διασπορά» μὲ ἕναν μὴ ἀντιφατικὸ τρόπο;

Παρ' ὅλα αὐτά, θά μπορούσε κάποιος νά ἰσχυριστεῖ ὅτι τὸ πρῶτο μοτίβο πίπεδο τῆς ἀποδομητικῆς ἀνάγνωσης (τὸ «ἀναδιπλασιαστικὸ σχόλιο») ἐκτελεῖται σύμφωνα μὲ τίς ἀρχές τῆς ἀποδόμησης, ἀλλὰ ἀπλῶς ἐπανα- βάνει ἕναν ὀρισμένο μεταφυσικὸ τρόπο ἀνάγνωσης. Πιθανόν, ὁ προσδιορι- ς τοῦ θέλω-νά-πῶ (*vouloir-dire*) ἐνός λογοκεντρικοῦ κειμένου νά μὴ λαμ- ει χώρα ἔξω ἀπὸ τὴ μεταφυσική, ἀλλὰ μέσα ἀπὸ αὐτήν, ὡς ἐρμηνεία ἡ μεταφυσικοῦ κειμένου ἀπὸ τὴν ἴδια τὴ μεταφυσική. Ἴσως αὐτό πού ἡ μεταφυσικὴ (καί συνεπῶς ἀποδομήσιμο!) δέν εἶναι τὸ ἴδιο τὸ κείμενο

Πλάτωνα, τοῦ Ρουσσώ, ἡ τοῦ Χέγκελ, ἀλλὰ ἡ ἀναπαράσταση ἀπὸ τὸν Ντερντά ἐνός συγκεκριμένου «μεταφυσικοῦ» ὕφους ἡ τρόπου ἀνάγνωσης. Ντερντά εἶναι ἀναγκασμένος νά βασιστεῖ σέ ἕνα ὕφος ἡ τρόπο ἀνάγνω- τόν ὅποιο παρ' ὅλα αὐτά ρητὰ ἀποκηρύσσει, γεγονός πού ἀποτελεῖ ἀδειγμα αὐτοῦ πού εἶναι τώρα κοινὰ γνωστὸ ὡς ὁ «παρασιτικὸς» χαρα- ρας τῶν γραπτῶν του.¹⁰ Σπάνια ἰσχυρίζεται ὅτι μιλάει μὲ τὴ δική του γῆ, ἐπειδὴ πιστεύει ὅτι κάτι τέτοιο εἶναι ἀδύνατο.¹¹ Ὡς ἐκ τούτου, αἰσθᾶ- ἡ ἀναγκασμένος νά χρησιμοποιοῦναι τὰ δανεικὰ ἐργαλεῖα τῆς μεταφυσικῆς:

«δέν ἔχει κανένα νόημα νά ἀποφεύγουμε τίς ἔννοιες τῆς μεταφυσικῆς γιὰ νά κλονίσουμε τὴ μεταφυσική» δέν διαθέτουμε καμία γλώσσα —καμία σύνταξη

10. Βλ., π.χ., John Llewelyn, *Derrida on the Threshold of Sense* (Λονδίνο, Macmillan, 1977), σ. 60-82.

11. Σέ αὐτὸ τὸ σημεῖο ὁ Ντερντά φαίνεται νά συμφωνεῖ τόσο μὲ τὸν Βιτγκενστάιν, ὁ ὅς ὑποστηρίζει ὅτι: «Μία εἰκόνα μᾶς κρατοῦσε αἰχμάλωτους. Καί δέν μπορούσαμε νά ἱε ἐξω ἀπὸ αὐτή, γιατί βρισκόταν μέσα στή γλώσσα μας καί ἡ γλώσσα ἐμοῦσε νά μᾶς ἐπαναλαμβάνει ἀδυσώπητα» (Λ. Βιτγκενστάιν, *Φιλοσοφικὲς ἐρευνες*, μτφρ. Π. Χριστοδου- ς, Ἐκδόσεις Παπαζήση, Ἀθήνα 1977, παρατήρηση 115), ὅσο καί μὲ τὸν Νίτσε: «Δέν ροῦμε νά ἀλλάξουμε τὰ μέσα ἐκφρασῆς μας κατὰ βούληση» (Φ. Νίτσε, *Ἡ θέληση γιὰ μῆ, μτφρ. Ζ. Σαρρίας, Ἐκδόσεις Νηρίδες, παρατήρηση 625*).

καί κανένα λεξιλόγιο— ξένη πρὸς αὐτὴ τὴν ἱστορία δέν εἶναι δυνατόν νά ἐκ- φέρουμε καμία ἀποσυνθετικὴ πρόταση πού νά μὴν εἶναι ἤδη ἀναγκαστικά ἐνταγμένη στὴ μορφή, τὴ λογικὴ καί τὰ ὑπόρητα αἰτήματα αὐτοῦ ἀκριβῶς πού προτίθεται νά ἀμφισβητήσει».¹²

Ὅμως πῶς εἶναι εὐανάγνωστο (πῶς εἶναι γραμμένο) πῶς ὁ «μεταφυσικός» τρόπος ἀνάγνωσης ὀρίζει τὸν ἑαυτό του; Τὸ πῶς ἡ μεταφυσικὴ ἀνάγνωση καθορίζει τὸν ἑαυτό της ἡ τὸ πῶς μιά μεταφυσικὴ ἀνάγνωση ἐκτελεῖται θά πρέπει νά διαβαστεῖ. Ὁ τρόπος μὲ τὸν ὅποιο ὁ Ντερντά προσέρχεται σέ αὐτὴ τὴν ἐργασία τῆς ἀνάγνωσης ἡ τῆς ἐρμηνείας δέν μπορεί νά ὑπαγορευεῖται ἀπὸ τὸ ἴδιο τὸ ἀντικείμενο τῆς σπουδῆς του (στὴν προκειμένη περίπτωση, τὰ ὑπὸ ἀνάγνωση κείμενα τῆς «μεταφυσικῆς»). Τὸ ὑπὸ ἀνάγνωση κείμενο δέν μπορεί νά ἀσκει ἐπιρροή στὸν τρόπο μὲ τὸν ὅποιο θά ἀναγνωστεῖ. Ἀπλά, ἕνα δεδομένο κείμενο ἀδυνατεῖ νά μᾶς ὑποδείξει πῶς νά τὸ διαβάσουμε προ- τοῦ τὸ διαβάσουμε. Ὡς ἐκ τούτου, θά ἦταν ἄτοπο νά ἰσχυριστοῦμε ὅτι ὁ Ντερντά ἀπλῶς ἐπαναλαμβάνει ἕναν «μεταφυσικὸ» τρόπο ἀνάγνωσης, στὴν ἀνάγνωσή του τῶν κειμένων τῆς μεταφυσικῆς, ὅταν δέν εἶναι δυνατόν νά προσδιοριστεῖ ἐκ τῶν προτέρων (δηλαδή, πρὶν τὰ κείμενα τῆς μεταφυσικῆς διαβαστοῦν) σέ τί συνίσταται ἕνας «μεταφυσικός» τρόπος ἀνάγνωσης κειμένου.

Ἐπιπλέον, ἂν τὰ κείμενα πού ἀποτελοῦν τὴ μεταφυσικὴ παράδοση εἶναι μόνο σχετικὰ σταθερά (δηλαδή δομικὰ ἀσταθῆ) καί συνεπῶς ἀποσταθερο- ποιήσιμα, γιατί δέν ἀναγνωρίζουμε αὐτὴ τὴν πραγματικότητα καί δέν περ- νᾶμε σέ ἄλλα θέματα; Γιατί ὑπάρχει ἡ συνεχῆς ἀνάγκη νά ἀποδομοῦμε; Αὐτὸ τὸ ζήτημα φαίνεται νά τίθεται ἀπὸ τὸν Τζέραλντ Γκράφ (Gerald Graf). ὁ ὅποιος, στὸ «Toward an Ethic of Discussion», ρωτᾶ τὸν Ντερντά:

«Ἐάν κάποιος ἀπέφυγε νά ἀποδώσει στὴ γλώσσα μιά "λαχτάρα γιὰ" [*longed-for*] μεταφυσικὴ παρουσία, θά χρειαζόταν τότε νά δοῦμε τὴ γλώσσα ὡς ἀποστερημένη ἀπὸ κάτι; Μὲ ἄλλα λόγια, δέν ἐλλοχεύει ἐδῶ ἕνας κίνδυνος ἀπὸ τὴ διατήρηση ζωντανῶν, συγκεκριμένων γλωσσικῶν προκαταλήψεων, γιὰ νά νομιμοποιήσουμε τὸ ἔργο τῆς ἀμφισβήτησής τους;»¹³ [ἡμεῖς μεταφράζουμε καί ὑπογραμμίζουμε]

Ὁ Ντερντά φαίνεται νά ἔχει παρανοήσει τὴν ἐρώτηση, ἐφόσον ἀπαντᾶ ὡς ἑξῆς:

«Ἔχετε ἀπόλυτο δίκιο νά ρωτᾶτε "δέν θά μπορούσε κάποιος νά ἀντιτεθεῖ στὴν ἀπόδοση τοῦ σκοποῦ τῆς ἰδεατῆς καθαρότητας" στὴν ἀφετηρία τῆς γλώσσας καί τῆς ἐρμηνείας;" Ναι, ἀκριβῶς, καί, εἶναι μὲ αὐτὴ τὴν ἐνσταση πού πραγματικὰ ἄρχισα».¹⁴ [ἡμεῖς μεταφράζουμε καί ὑπογραμμίζουμε]

12. «Ἡ Δομὴ, τὸ Σημεῖο καί τὸ Παίγνιο...», ὁ.π., σ. 35.

13. «Afterword», ὁ.π., σ. 115.

14. Αὐτόθι.

καί τό ὀδοιπορικό τοῦ Ντερνιτά μπορεῖ νά ἄρχισε, μεταξύ ἄλλων, ὡς μία «ἔκσταση» στήν «ἀπόδοση τοῦ σκοποῦ τῆς "ἰδεατῆς καθαρότητας"» στή σσα. τό ἴδιον τό ἀποδομητικό ἐγγεῖρημα δέν ξεκινᾷ μέ μία τέτοια ἔκσταση. Ἡ ἀποδόμηση καταλήγει, ἢ θά ἐκπερε νά καταλήγει, σέ μία ἔκσταση τοῦ τύπου. Ὅμως αὐτή ξεκινᾷ ἀποδίδοντας στή γλώσσα μία τέτοια ἔκσταση, ἀκριβῶς στό σημεῖο στό ὁποῖο ἀποφαίνεται, μέ κατηγορηματικό ὄχι, ὅτι ἡ λογοκεντρική μεταφυσική θέτει μία «ἰδεατή καθαρότητα» ὡς τέλος τῆς γλώσσας. Ἐάν δέν εἶχε καθοριστεῖ ἐκ τῶν προτέρων ὅτι ἡ λογοκεντρική μεταφυσική θέτει μία «ἰδεατή καθαρότητα» ὡς τό τέλος τῆς γλώσσας, ποιός θά ἦταν ὁ λόγος γιά ἀποδόμηση; Πράγμα πού ἐγείρει τήν ἐρώτηση: ποιός ἀπό τίς δύο «ἀρχές» ἀποτελεῖ τήν πραγματική ἢ — αὐτή τοῦ ἀναδιπλασιαστικοῦ σχολίου» ἢ αὐτή τῆς «ἔκστασης» ἢ «ἀπόδοση τοῦ σκοποῦ τῆς "ἰδεατῆς καθαρότητας"» στή γλώσσα τό ἐπιτέλεμα; ἢ ἡ «ἀποσταθεροποίηση»;

Ὅμως χρειαζόμαστε πραγματικά τό «ἀναδιπλασιαστικό σχόλιο» καί τήν ἀποδομητική ἀποδόμησή του; Δέν μποροῦμε νά ἀρχίσουμε μέ τήν ἀποδόμηση τοῦ «ἀναδιπλασιαστικοῦ σχολίου», ὅπως ὁ Ντερνιτά φαίνεται νά λείπει ἀπό ἐδῶ; Σύμφωνα μέ τόν Ντερνιτά, ἕνα κείμενο εἶναι «πάντα ἤδη» ῥηγμένο ἀπό τή διαφωρά:

«...προτοῦ ἀποτελέσει ἕναν λόγο, μία ὀργανωμένη πρακτική πού μοιάζει μέ μία φιλοσοφία, μία θεωρία, μία μέθοδο, πού ὅμως δέν εἶναι, σέ σχέση μέ αὐτές τίς ἀσταθεῖς σταθερότητες ἢ αὐτή τήν ἀποσταθεροποίηση ἢ ὁποῖα ἀποτελεῖ τό κύριον θέμα τῆς, ἢ "ἀποδόμηση" εἶναι, πρῶτα ἀπό ὅλα, αὐτή ἢ ἀποσταθεροποίηση ὑπό ἐγκατάσταση, ἐάν κάποιος μποροῦσε νά μιλήσει κατ' αὐτόν τόν τρόπο, στά "πράγματα καθ' ἑαυτά" ἀλλά δέν εἶναι ἀρνητική».¹⁵ [ἐμεῖς μεταφράζουμε καί ὑπογραμμίζουμε]

Ἐκ τούτου, δέν μποροῦμε νά θεωρήσουμε ὅτι ἡ ἀποδόμηση ὑποδεικνύει ὅτι ἡ ἀποδόμηση καί ὅλη ἡ σκέψη εἶναι ἐξαρχῆς «ἀποσταθεροποιημένα», παρά ἐπιμένουμε στή σταθερότητά τους γιά νά τά «ἀποσταθεροποιήσουμε» μετά; Ὁ Ντερνιτά φαίνεται νά βρίσκει ἀντιμέτωπος μέ δύο ἐναλλακτικές. Ἡ ἀποδομητική ἢ ἡ θεμελιώδης ἀστάθεια καί ἀκαθοριστία τοῦ ἀρχικοῦ του ὀδοιπορικοῦ, ἀποκλείει τήν πιθανότητα τῆς κατηγοριοποίησης κειμένων σέ λογοκεντρικά ἢ μεταφυσικά καί συνεπῶς τήν ἀνάγκη ἀλλά καί τή δυνατότητα τῆς ἀποδόμησής τους. Ἀλλά, ἐάν ὁ Ντερνιτά ἐπιμένει στήν πιθανότητα τοῦ αὐστηροῦ ὀδοιπορικοῦ, τουλάχιστον, ἕνα «λογοκεντρικό» στρώμα σέ ὅλα τά κείμενα, τότε ἐπιτρέπει τήν πιθανότητα τῆς ἀποδόμησης, λά μόνο περιορίζοντας καί ἐξιδανικεύοντας τό ἀντικείμενο τῆς σπουδῆς του

15. *Αὐτόθι*, σ. 147

ἐκ τῶν προτέρων, μέσω ἀκριβῶς ἐκείνου τοῦ εἶδους τῆς «ἠθικο-πολιτικῆς» ἀπόφασης πού ὁ ἴδιος σκόπευε νά θέσει ὑπό ἐρώτηση.

Ὁ τρόπος τοῦ Ντερνιτά γιά τήν ἐπίλυση αὐτῆς τῆς ἀντίφασης εἶναι ἡ μετατόπιση τῶν ὄρων τῆς, ἀπό τή μεταφυσική καί ὑπερβατική περιοχὴ σέ μία κοινωνικο-θεσμική; ἡ μεταφυσική παύει νά εἶναι πλέον ὁ ἀναγκαῖος ὀρίζοντας ὄλων τῶν προηγουμένων τρόπων ἀνάγνωσης καί ἐρμηνείας. Ὁ ἀρχικός προσδιορισμός τῆς ἀποδομητικῆς ἀνάγνωσης καθίσταται πλέον ἀποτελέσμα «συναίνεσης». Ἄν ἡ ἴδια ἢ «κοινὴ-ὑπερβατική» ἀποδομητική θεωρησιολογία τῆς γλώσσας ἀδυνατεῖ νά προμηθεύσει τήν ἀποδομητική διαδικασία μέ τόν ἀπαιτούμενο σταθερό ἀρχικό προσδιορισμό ἢ ἐρμηνεία τοῦ ὑπό ἀποδόμησης κειμένου, τότε μποροῦμε νά παρακάμψουμε αὐτό τό ἐμπόδιο ἀναζητώντας καταφύγιο σέ μία κοινότητα ἀναγνωστῶν.

Στό «Afterword: Toward an Ethic of Discussion», ὁ Ντερνιτά ρητὰ θεματοποιεῖ αὐτή τή συναινετική προϋπόθεση γιά τόν ἀρχικό του προσδιορισμό (συνεπῶς, ἐπίσης, γιά τήν ἀποδόμησή του), ὡς ἀκολουθῶς:

«ἡ ἔκσταση στήν ὁποία ἀπέβλεπα μέ τήν ἀνεπαρκῆ ἐκφραση τοῦ "ἀναδιπλασιαστικοῦ σχολίου" εἶναι αὐτή μιᾶς ἀνάγνωσης-γραφῆς πού βασίζεται στή δυνατότητα συναίνεσης ἀναφορικά μέ τήν καταληπτικότητα ἑνός κειμένου. Αὐτή ἡ συναίνεση εἶναι ἡ ἴδια τό ἀποτέλεσμα τῆς σταθεροποιημένης ἀνοχῆς πολυάριθμων συμβολαίων. Μία τέτοια ἀνάγνωση-γραφὴ φαίνεται νά παραφράζει, νά ἀποκαλύπτει, νά ἀντανάκλα, νά ἀναπαράγει ἕνα κείμενο, "σχολιάζοντάς" το χωρὶς καμιά ἄλλη ἐνεργὴ ἢ ριψοκίνδυνη πρωτοβουλία. Ὅμως αὐτό εἶναι μόνο φαινομενικό, ἐφόσον αὐτή ἡ στιγμή εἶναι ἤδη ἐνεργά ἐρμηνευτική».¹⁶ [ἐμεῖς μεταφράζουμε καί ὑπογραμμίζουμε]

Βέβαια καί σέ αὐτή τήν περίπτωση ὁ Ντερνιτά ἔρχεται ἀντιμέτωπος μέ τό ἴδιο ἐμπόδιο πού ἀναφέραμε προηγουμένως. Ὅπως ὁ ἴδιος ὁμολογεῖ, τό ὁποῖο συναινετικό ἀποτέλεσμα θά πρέπει νά ἐρμηνευθεῖ — αὐτή ἡ στιγμή εἶναι ἤδη ἐνεργά ἐρμηνευτική — ἔτσι ὥστε ἡ ἐπιλογή τῶν ἀναγνωστικῶν καί ἐρμηνευτικῶν μέσων καί ἐδῶ νά παραμένει ἕνα ἀνοιχτό ζήτημα.

Ἰσχυριζόμαστε ὅτι ἡ καταφυγή τοῦ Ντερνιτά στήν ὑπαρξη μιᾶς ὑποτιθέμενης «συναίνεσης» γύρω ἀπό τήν προτιθέμενη σημασία ἑνός κειμένου (γύρω ἀπό τό «θέλω-νά-πῶ» τοῦ κειμένου) λαμβάνει, ἐπιπροσθέτως, τόν χαρακτήρα μιᾶς γενικευμένης νομιμοποίησης τῆς πρώτης ἀνάγνωσης τοῦ ὑπό ἀποδόμηση κειμένου. Ὁ ἀρχικός προσδιορισμός (ἐρμηνεία) αὐτοῦ πού, γιά παράδειγμα, ὁ Ρουσσώ ἢ ὁ Πλάτωνας θέλει-νά-πεῖ, δέν θά πρέπει νά φαίνεται ὡς τό ἀποτέλεσμα μιᾶς ὑποκειμενικῆς, μεμονωμένης ἀνάγνωσης — δηλαδή ὡς ἀπλῶς μιᾶς ἀκόμα ἀνάγνωσης μεταξύ μιᾶς πληθώρας διαφορετικῶν ἀναγνώσεων τοῦ ἴδιου κειμένου —, ἐφόσον σέ αὐτή τήν περίπτωση ἡ ἀρχική ἀνάγνωση

16. *Αὐτόθι*, σ. 141.

ση θά ήταν περιορισμένης αξίας, όπως και, κατά συνέπεια, ή επακόλουθη αποδόμησή της. Ός εκ τούτου, ό Ντεριντά θά πρέπει νά επικαλεστεί (τουλάχιστον θεωρητικά) εκείνο τό είδος αντικειμενικότητας πού μπορεί νά τού εξασφαλίσει ή όποια «πιθανότητα συναίνεσης» [*probabilité of consensus*] από τήν κανότητα τών αναγνωστών ενός κειμένου.

Βεβαίως, συγκεκριμένά έρωτήματα εγείρονται γύρω από τίς συνθήκες δυνατότητας μιās τέτοιας «πιθανότητας συναίνεσης». Είναί ή «οιονεί-υπερβατική» αποδομητική θέση γύρω από τή γλώσσα ικανή νά επεξηγήσει τήν ύπαρξη μιās τόσο πλατιάς συναίνεσης; Πώς συνδυάζονται τά όσα ό Ντεριντά υποστηρίζει γύρω από τή διαφορά [*différence*]¹⁷ και τήν επαναληψιμότητα [*itérabilité*]¹⁸ μέ τήν ύπαρξη τέτοιων έκτεταμένων συναινετικών έρμηνευτικών αποτελεσμάτων; Πώς ή πλειονότητα τών αναγνωστών ενός κειμένου οδηγείται στά ίδια συναινετικά αποτελέσματα; Επιπλέον, θά πρέπει κανείς νά εξετάσει τό εύρος αὐτῆς τῆς «συναίνεσης». Είναί πάντα τόσο όμοιογενής; Επιτρέπουν όλα τά κείμενα τήν ύπαρξη μιās τέτοιας όμοιογενοῦς συναίνεσης; Τί συμβαίνει σέ εκείνες τίς περιπτώσεις πού αὐτή στερείται όμοιογένειας; Είναί έφικτή ή αποδόμηση ενός κειμένου σέ μιá τέτοια περίπτωση;

Επιπλέον, ποιά δύναμη θά είχε τό αποδομητικό ένέργημα γιά όσους δέν συμμετέχουν σέ αὐτή τή «συναίνεση», εκείνους τούς ένδεχομένους περιθωριοποιημένους αναγνώστες, τίς αναγνώσεις τών όποίων τό ίδιο τό αποδομητικό έγγείρημα —και όχι τό παραδοσιακό, «καταπιεστικό» αναδιπλασιαστικό σχόλιο— θεωρεῖται ότι υπερασπίζεται; Χωρίς αμφοβολία, μέρος από τό έργο τού Ντεριντά συμπεριλαμβάνει ακριβώς μιá τέτοια πολιτική υπεράσπιση τού περιθωριακού.¹⁹

Τελικά, αν αὐτό πού ό Ντεριντά «αποδομεί» αποτελεί μιá ανάγνωση απλώς —τό «αναδιπλασιαστικό σχόλιο»— τών κειμένων τῆς «μεταφυσικῆς παράδοσης», τότε, ως έπιχείρημα, ή αποδόμηση έχει μιá υποθετική έγκυρότητα μόνο. Επιπλέον, ό αρχικός καθορισμός και ή αποδόμησή του από τόν Ντεριντά έχουν δύναμη μόνο στόν βαθμό πού έμεῖς, οί αναγνώστες του, εφαρμόζουμε έναν «μεταφυσικό» τρόπο ανάγνωσης (όταν τόν διαβάζουμε). Αὐτό υποδηλώνει ότι πολλοί από τούς «έχθρους» τῆς αποδόμησης είναι απλώς αὐτοί γιά τούς όποίους τό αποδομητικό έγγείρημα είναι περιττό και ότι πολλοί από τούς αναγνωρισμένους αποδομιστές είναι αὐτοί πού σταθερά προσκολλώνται στίς ίδιες τίς προϋποθέσεις πού αποδομοῦν, γιά νά μπορέσουν νά τίς αποδομήσουν.²⁰

17 Γιά τήν έννοια τῆς διαφοράς [*différence*] βλέπε, γιά παράδειγμα, τό J. Derrida, «La Différance», στό *Marges de la Philosophie*, Les Éditions de Minuit, 1972.

18. Γιά τήν έννοια τῆς επαναληψιμότητας [*itérabilité*], βλέπε τό «Limited a b c», στό *Limited Inc.*, Ed. Galilée, 1990.

19 Βλ., π.χ., «Afterword», ό π., σ. 135-136.

20. Θά ήθελα νά ευχαριστήσω τήν Τζίνα Σταθοπούλου πού έπιμελήθηκε γλωσσικά τό παρόν κείμενο.